

Kinematografická vizualita: avantgardní filmy

Přednáška otevírá nové téma – moderní formy vizuality spojené s pohyblivým obrazem. Toto téma budeme sledovat i v následujících lekcích kde bude prezentováno v aktuálních variacích: videoart, nová média, internetové umění. Na začátku však toto téma otevřeme avantgardními filmy 20. let. Můžeme také hovořit o abstraktním či absolutním filmu – pokud bychom se soustředili na druh filmové obrazové abstrakce, která se rozvíjela zejména v Německu, nebo můžeme též hovořit o tzv. čistém filmu – cinéma pur –, který se rozvíjel ve Francii, jenž však byl více obsahový. Oba zmíněné druhy avantgardních filmů mají ovšem společné to, že se vyznačují nenarativní strukturou.

Impulz pro tvorbu abstraktních filmů nepocházel ovšem přímo z filmové tvorby, ale spíše z výtvarného umění s jeho soustředěním na obraz samotný. K tomu pak přistupují další, již specificky filmové složky. Pro představitele avantgardního filmu je to především pohyb (na rozdíl od statické malby), rytmus (stříhová skladba) a světlo (kresba světlem). Důležitá je také spřízněnost s hudbou, což dokládají nejen názvy děl (viz např. Opus 1-4 Walthera Ruttmanna, Rhythmus 21 Hanse Richtera, Symphonie Diagonale Vikinga Eggelinga), ale také výstavba kompozice filmu a zároveň i experimenty některých ze zmiňovaných autorů na poli tzv. akustické avantgardy. Mezi tyto autory patřili např. László Moholy-Nagy nebo Walter Ruttmann. Za stěžejní dílo tohoto akustického směru lze považovat Ruttmannův „film bez obrazu“ *Weekend*¹ (1930).

Analýza média filmu je součástí prvotního experimentování a je v jistém smyslu nutnou fází, neboť je důležitá k tomu, aby bylo možno promyslet a definovat základní předpoklady tvůrčího procesu. Tímto způsobem se zároveň rodí film jakožto „sebevědomé médium“: „Médium se reálně prosazuje jako autonomní a prokazatelné až tehdy, když učinilo hmatatelnou a věrohodnou sobě vlastní neprůhlednost. To znamená svůj vlastní způsob re-prezentace, vyjadřování a sdělování světa. Teprve tehdy se stává hodno jména médium.“²

Avantgardní filmy nás tedy zajímají nejen jako součást dějin umění v širším smyslu, ale i z obecnějšího modernistického náhledu – jsou paradigmatickým příkladem modernistického pojetí umění, kdy umění je chápáno jako zkoumání svých vlastních podmínek možnosti. Též jsou i prvním vstupem pohyblivého obrazu do širší vizuální scény a otevírají tak prostor pro typ obrazu, který v dalším vývoji umění bude stále více nabývat na důležitosti.

Literatura:

Martin Čihák, *Ponorná řeka kinematografie*, Nakladatelství AMU, Praha, 2013.

Stanislav Ulver, *Západní filmová avantgarda*, Český filmový ústav, Praha 1991.

---

¹ „Weekend je zvukovým obrazem města Berlín nahraným během jednoho víkendu - vzniklá 11minutová koláž zvuků [...], kde kombinace mluveného slova, zvuku., hudebních útržků je rytmizovaná a skladebně vystavěná obdobným způsobem, jako Ruttmann pracuje při „složování a rytmizaci“ obrazů ve svých filmových dokumentech.“

² Martin Mazanec, *Pohyblivý obraz filmu a videa 1*, Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2014, s. 41.

² Yvonne Spielmann, *The Reflexive Medium*, The MIT Press, Cambridge, London 2008, s. 218.